

**Академічна доброчесність: практичний досвід : зб. наук. пр. / гол. ред.
Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2021. Вип. 1. С. 127–133**

УДК 378.147:37.017

*Торчинська Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету*

*Торчинський Михайло Миколайович, доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри української філології
Хмельницького національного університету*

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

FORMATION OF COMPETENCIES OF ACADEMIC INTEGRITY IN STUDENTS-PHILOLOGISTS

У сучасному глобалізованому суспільстві особливої актуальності набув термін «академічна доброчесність», дотримання якої сьогодні стало ключовим принципом наукового процесу в Україні, що й засвідчено у Статті 42 Закону України «Про освіту».

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/ або наукових (творчих) досягнень [1, с. 6]. Тому складниками академічної доброчесності є чесність, справедливість, довіра, повага, відповідальність, підзвітність. Як не парадоксально звучить, але поштовхом для порушень академічної етики, реалізацією різноманітних можливостей став розвиток сучасних технологій, який сприяв появі величезної кількості результатів

різногалузевих досягнень у вільному доступі, чим і користуються так звані імітатори науки.

Мета статті – поінформувати громадськість, яким чином відбувається процес формування компетентностей академічної доброчесності у студентів-філологів (україністів та полоністів) у Хмельницькому національному університеті (ХНУ).

Як зазначено у статті 42 Закону України «Про Освіту», «дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації»[2].

Отже, академічну доброчесність слід формувати в усіх учасників освітнього процесу, зокрема й у студентів, які протягом усього періоду навчання постійно стикаються з різними формами роботи, при виконанні яких варто пам'ятати про чесність та відповідальність перед собою і товаришами. Досягти позитивного результату не можна тоді, коли йдеться лише про дотримання загальної корпоративної культури вищого навчального закладу, основним складником тут вважаємо наявність внутрішньої культури особистості.

Якщо говорити про студентів, то найбільш поширеним порушенням доброчесності є списування – на перший погляд, наче й невинна форма плагіату, що протягом десятків років засуджується в розвинутих країнах світу, але за яку в Україні максимум можна покарати негативною оцінкою. Звісно, що з такими навичками здобувачі вищої освіти приходять уже зі школи, тому боротьбу зі списуванням треба починати набагато раніше. Отже, доброчесне

ставлення до навчання кожен студент має формувати в собі постійно, оскільки, як зазначає Д. Сопова, «активне застосування студентами прийомів академічної недоброчесності під час навчання є серйозним викликом перед системою вищої освіти» [3, с. 53].

З метою боротьби з різними видами академічної недоброчесності, із-поміж яких академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, хабарництво, списування, необ'єктивне оцінювання тощо, у Хмельницькому національному університеті ухвалено низку документів, у яких викладено політику і стандарти та описано процедуру дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу. Такими документами є «Стратегія розвитку Хмельницького національного університету», «Положення про дотримання академічної доброчесності», «Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Хмельницького національного університету», «Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти у Хмельницькому національному університеті», «Положення про діяльність Хмельницького національного університету у сфері інтелектуальної власності», «Статут Хмельницького національного університету» та ін.

У ХНУ поступово формується середовище, що створює нульову толерантність до проявів академічної недоброчесності, чому сприяє платформа «Електронний університет», яка працює в нас понад 10 років. Так, кожен викладач на першому занятті обов'язково повідомляє студентам про особливості викладання свого предмета і обов'язково ознайомлює із системою оцінювання, яка має бути досить прозорою, чому сприяє «Електронний журнал», що створюється для усіх без винятку груп з усіх предметів.

Доступ до своїх журналів мають здобувачі вищої освіти, завідувач кафедри, керівний склад університету, які контролюють об'єктивність і своєчасність виставлення оцінок. Крім того, ознайомитися з успішністю своєї дитини можуть і батьки, звісно, за умови, якщо студент надасть батькам пароль.

У журналах викладачі виставляють оцінки за відповідні форми контролю, а електронна система згідно із коефіцієнтами, присвоєними викладачем тим чи іншим формам роботи, виводить підсумкову оцінку автоматично(за умови виконання студентом усіх передбачених форм контролю).

В умовах дистанційного навчання, яке проводиться на різних платформах, виникло більше можливостей для дотримання академічної доброчесності. Зокрема, у ХНУ – це системи MOODL (де з кожного предмета студентам запропоновано значний пласт матеріалу, необхідного для набуття необхідних компетентностей, вироблення відповідних умінь та навичок, та розроблено різні форми індивідуального контролю) і ZOOM (де викладачі проводять лекційні та практичні заняття). Щоб мінімізувати можливість списування, студентам пропонуємо індивідуальні та творчі завдання, які дозволяють визначити рівень їхніх знань. Такий підхід підтверджує думку, що «створення освітнього середовища на засадах академічної чесності дозволить отримати в результаті високу якість освіти та компетентних фахівців»[3, с. 53].

У більшості магістерських освітніх програм, зокрема й «Філологія. Українська мова і література», «Філологія. Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська», передбачено викладання дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень», одним із завдань якої є підготовка студентів до написання курсових і дипломних робіт. У межах навчального курсу викладаються основи академічного письма, окреслюються вимоги щодо самостійності студентських робіт, правильності цитування, оформлення покликань, списку використаної літератури тощо, визначається необхідність дотримання академічної доброчесності в умовах євроінтеграції.

Студенти на заняттях опановують навички критично опрацьовувати наукову літературу, виокремлювати найбільш прийнятний і важливий матеріал із зазначенням джерела, виділяти важливе, перефразовувати думки інших науковців, правильно оформляти цитати, за умови перекладу з інших мов звертати увагу на достовірність, чітко формулювати власні погляди й викладати їх із дотриманням норм української наукової мови.

Про такі ж категорії йдеться і у змісті курсу «Теорія і практика філологічних досліджень», який вивчають бакалаври, що здобувають знання за освітньо-професійними програмами «Філологія. Українська мова і література», «Філологія. Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська», «Середня освіта. Українська мова і література», «Середня освіта. Польська мова і література». Одним із завдань вищезгаданих курсів є написання статті, що виробляє у здобувачів вищої освіти першого і другого рівнів освіти навички критичного мислення, здатність здійснювати науковий аналіз і структурування досліджуваного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів, усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їхніх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій [4], що набуває особливої ваги в сучасних умовах. Усі статті, подані до друку здобувачами, перевіряються на відсутність плагіату, обов'язковість правильного оформлення цитат, списків використаної літератури тощо. Окрема увага звертається на самоплагіат, що свідчить про некоректне з погляду академічної етики використання раніше опублікованих власних наукових результатів. Тому з метою уникнення студентами цієї проблеми їм пропонують писати курсові і кваліфікаційні роботи на різні теми і з різних предметів.

Велику увагу в університеті приділяють кваліфікаційним роботам, які обов'язково перевіряються на наявність плагіату за допомогою систем Anti-Plagiarism та Unicheck. У разі виявлення у кваліфікаційній роботі плагіату, що перевищує встановлені нормативи, здобувач не допускається до захисту роботи до моменту усунення виявлених порушень та повторного проходження перевірки в системі AntiPlagiarism та Unicheck. Керівник роботи контролює процес доопрацювання і повторної перевірки роботи на академічний плагіат. Щороку за наказом ректора створюють комісії, які здійснюють вибіркоче повторне рецензування кваліфікаційних робіт здобувачів.

Одним із ключових завдань на кафедрах української філології та слов'янської філології стало максимально об'єктивне оцінювання знань і вмінь студентів, особливо при написанні різних видів наукових робіт, чому сприяє чітка система оцінювання. Наприклад, складниками підсумкової оцінки за магістерську роботу є оцінки наукового керівника, зовнішнього і внутрішнього рецензентів, голови екзаменаційної комісії, а також результати попереднього й основного захистів.

Відповідно до «Положення про дотримання академічної доброчесності в ХНУ» та «Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу ХНУ», основними видами відповідальності здобувача вищої освіти за порушення норм академічної доброчесності у навчанні є повторне проходження контрольного заходу, повторне вивчення дисципліни освітньої програми. До учасників освітнього процесу можуть застосовуватися додаткові види академічної відповідальності: усне зауваження від викладача або представника адміністрації університету (завідувача кафедри, заступника декана, декана факультету); попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності; скерування на додаткове навчання з питань академічної доброчесності; повторне виконання завдання; зниження оцінки за виконане завдання.

Отже, у Хмельницькому національному університеті активно втілюється політика дотримання академічної доброчесності, що сприяє виробленню у філологів морально-етичних цінностей та прагнення професійного росту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Упорядники матеріалів: В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. 41 с. URL : https://msu.edu.ua/library/wp-content/uploads/2019/11/methods_2019-final.pdf (дата звернення: 25.03.2021).

2. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3> (дата звернення: 25.03.2021).

3. Сопова Д. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика* (Серія: Педагогічні науки). 2018. Вип. 3–4 (56–57). С. 52–56.

4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 «Гуманітарні науки» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf> (дата звернення: 25.03.2021).